

GENMODIFICEREDE ATLETER STÅR PÅ SPRING

– men hva' for en sport vil vi ha'?

Er sport en overskridelsens eller begrænsningens kunst? Med afsæt i den aktuelle dopingdebat og det nylige forbud mod gendoping vil artiklen fremhæve sportens særegenhed i sin kombination af overskridelse og begrænsning.

Med jævne mellemrum slår slip-doping-løs-fortalere sig løs i medierne. Denne sommer i Weekendavisen (1.-7. juli, 2005) med journalisten Joakim Jacobsens åbne brev til kulturministeren. Han opfordrede kulturministeren, der også er vice-præsident for den internationale antidopingorganisation World Anti Doping Agency (WADA), til at stoppe det hykleri, der omgiver forbuddet mod doping. Jacobsen var "blevet stadig mere trist" over at savne "store aktører", som er fældet af dopingdomme. "Det er ærgerligt for Millar og Hamilton, men især synd for os andre." På befolkningens vegne fortsatte han uførtødt: "Men vi – os i opgangene og på villavejene med vores beboermøder, vores afspadsering og vores kompromiser – har brug for at se overskridelsen. Vi har behov for at se den ekstreme vilje og den ubetingede udfoldelse. Det er det, vi beundrer dem for." Og det er disse – "de nødvendige grænsesøgende personligheder", "de vilde personligheder og deres sindsoprivende præstationer" – som kulturministeren vil "berøve os".

Jacobsens holdning skal ikke her kommenteres på anden vis, end at det "vi", han henvender sig til kulturministeren på vegne af, dækker over en yderst begrænset del af den danske befolkning. Således er stort set alle i den senest foretagne Gallupundersøgelse om doping fra 2002 uenige i, at "doping bør tillades, fordi det er ens eget valg."¹⁾ Det argument, Jacobsen bringer på bane for, at kulturministeren ikke skal inklade sig

Af Inge Kryger Pedersen

på et WADA's "felttog" overfor cykelsporten, vil til gengæld danne afsæt for denne artikel om, hvad sport er. Dopingdebatten vil blive sat på spidsen ved en præsentation af gendoping, som forventes at supplere de kendte dopingformer inden for en snarlig fremtid. Således rejser artiklen diskussionen, om den sport, vi vil have, skal rumme legale muligheder for genetisk forbedring af sportsfolk?

MEDICINSK OG GENETISK FORBEDRING AF SPORTSFOLK

Jacobsens argument for at slippe dopingens løb går på vigtigheden af at sikre grænseoverskridende præstationer i sport. Han vil gerne komme sin "Legoland-tryghed" til livs og være beskuer til det vilde, det grænseoverskridende; se sindsoprivende præstationer og flige af det, der ikke er så

ordnet og kontrolleret. Med et sådant argument, skulle han måske netop forkaste doping, som i vore dages professionelle topsport absolut er systematiseret og gennemkontrolleret. Hvis antidoping bestræbelserne en dag resulterer i en bekæmpelse af systematisk og medicinsk gennemkontrolleret doping, så ville vi nok snarere få en oplevelse af det vilde, rå og mandige. Nemlig af præstationer foretaget af sportsfolk på de anderledes regler og præmisser, der netop gør deres indsats til sport. Det vil sige præstationer, som på topniveau ikke er lindret og muliggjort af alskens former for medicin. Derimod præstationer, der uden tilsløringer og kemiske tilsætninger kan vise det fysiske, psykiske og fysiologiske grænseoverskridende.

Jacobsens argument bygger på en fejlagtig opfattelse af sport som en overskridelsens kunst. Herved gør han sig – og den

befolkning han giver sig ud for at repræsentere – blind overfor et andet kendetegn ved sport. Det, der gør sport til sport. Og ikke til cirkus, amerikansk wrestling – eller rockmusik, som Jacobsen på mærkværdig vis blander ind i sit debatindlæg. Hvad, der karakteriserer sport til forskel fra andre institutioner, er overskridelsens kunst netop i kombination med begrænsningens, hvilket jeg vil uddybe senere. I øvrigt kan Jacobsen selv siges at være hyklerisk, når han foregiver, at kulturministerens arbejde kan resultere i en fuldstændig bekæmpelse af doping. Ligegyldig hvor ihærdig en kulturminister eller en WADAs vice-præsident har tænkt sig at være, skal Jacobsen nok få væltet sin legoklods af fremtidige eksemplarer af Johan Museeuw, Tylor Hamilton og andre dopede cykelryttere. Især set i lyset af ét af de sværeste slag for sportens antidopingarbejde, der nu står for døren. Eller måske allerede er inden for?

Hvorledes skal genetikens anvendelse i sport håndteres? Det er et aktuelt emne, som er med til at sætte dopingdebatten på spidsen.

- A. Skal genetisk forbedring via genterapi forbydes og forsøges holdt ude af sport?
- B. Eller skal genetisk forbedring håndteres anderledes end andre præstationsfremmende medikamenter og metoder, som er forbudte i dag?

Ifølge Andy Miah, britisk forsker i sport, teknologi og bioetik, bør der svares nej til spørgsmål A og ja til spørgsmål B. Det argumenterer han for i sin nyligt udkomne bog fra Routledge: *Genetically Modified Athletes. Biomedical Ethics, Gene Doping and Sport* (2004).

Miahs argumenter er båret af den (dominerende) del af bioetikken, der er centreret omkring individets ret, autonomi og frihed. Og i spørgsmålet om doping koncentrerer han sig om sundhedsspørgsmålet. Således mener han, at andre gængse argumenter i dopingdiskussionen om fairness, rollemodeller, sportens 'renhed' og 'naturlighed' er mindre væsentlige. Hermed når han ikke overraskende frem til, at genetiske forbedringer bør tillades i

sport, hvis den enkelte udøver ønsker at benytte sig af genmodifikation, og hvis det ikke er sundhedsfarligt.

Denne artikel vil tage afsæt i Miahs – og Jacobsens – argumenter²⁾ med henblik på en sociologisk diskussion af det problematiske i at se individets såkaldte frihed isoleret fra de institutioner, det optræder i. Hermed rækker diskussionen også ind i mere generelle bioteknologiske og -etiske debatter. For at tage stilling til, om gendoping er godt eller dårligt – hvilket man jo bliver nødt til i diskussionen om forbud eller ej – vil jeg argumentere for, at man bliver nødt til at forholde sig til den institution, de eventuelt gendopede skal være aktører i. Det bliver her ikke relevant at tage stilling til genterapi som sådan, men at vurdere genterapi i sammenhæng med de institutioner – og samfund – en sådan teknologi kan praktiseres i. Svaret bør altså ikke generaliseres, men heller ikke nødvendigvis isoleres til det enkelte individs stillingtagen for at sikre såkaldt autonomi og frihed.

Miah kan siges at være en af de 'djevlelens advokater', sammen med ovenfor citerede Joakim Jacobsen, det kan være relevant for sportens organisationer at have for at blive tvunget til at argumentere for deres handlinger og beslutninger. Gendoping figurerer nemlig allerede på den af WADA nyligt reviderede dopingliste. Hvad der ligger til grund for denne beslutning, er imidlertid ikke åbenlyst, og det er Miahs ærinde at åbne for diskussionen.

Miah mener, at det centrale spørgsmål i debatten om gendoping (og genterapi i det hele taget) er, hvad det vil sige at være menneske. Dette væsentlige spørgsmål, vil jeg ikke undervurdere. Her vil jeg dog rejse et ligeså væsentligt: Hvilke institutioner vil vi være (de 'bedste') mennesker i? I denne debat handler det således om, hvad vi gerne vil have, at sport skal være. Men først vil jeg komme ind på, hvad gendoping er i mere teknisk forstand.

HVAD ER GENDOPING?

I sportens verden regerer en ikke særlig, hverken teoretisk eller filosofisk, stringent

definition af doping. Ved doping forstås tilstedeværelsen i den menneskelige organisme af stoffer eller dets metabolitter eller markører, der er forbudt i henhold til World Anti Doping Agency's liste over forbudte stoffer (fx anabole steroider og EPO). For visse stoffer gælder forbuddet en bestemt mængde af et stof eller nogle bestemte markører for indtagelse af forbudte stoffer (fx en hæmatokritværdi over 50 som tegn på indtagelse af EPO) samt nogle forbudte metoder såsom blod doping (som cykelrytteren Hamilton fik frataget sin OL guldmedalje for).

Gen(el. celle-)doping figurerer nu på den gældende liste over forbudte stoffer og metoder og defineres som:

"Ikke terapeutisk brug af celler, gener, dele af gener, genetisk materiale, eller modulation af gen-ekspressioner, der har kapacitet til at fremme en udøvers præstationsevne ..."³⁾

Den kliniske version af gendoping er *genterapi*, som søger at bruge kunstige gener til at helbrede sygdomme. Ligesom enhver anden medicinsk behandlingsform, vil genterapi kunne bruges i dopingøjemed. De kunstige geners processer er der imidlertid ikke tilstrækkeligt styr på endnu, men inden for en halv snes år, forventes det, at funktionen af kunstige gener kan kontrolleres.

"Fordelen" ved sportsfolks anvendelse af genterapi/-doping er, at kroppen selv producerer dopingmidlerne ved hjælp af genmanipulation (altså ingen jævnlige indtagelser eller indsprøjtninger), og at stofferne, der produceres, i sagens natur vil være identiske med kroppens egenproduktion. Derfor vil de ikke umiddelbart kunne spores i en dopingtest.

Konstruktionen af kunstige gener er relativt simpel – for molekylærbiologer! Men det kræver viden om, hvordan de kunstige gener skal se ud for at opnå ønsket effekt. Indsættelsen af de kunstige gener kan ske på tre forskellige måder:

1) *Direkte indsprøjtning*, fx af DNA i muskelfibre. Muskelfibre optager genet (fx ét, der kan få kroppen til naturligt at danne mere EPO (erythropoietin) – dette er allerede lykkedes med mus og

aber) og blander det med sine egne gener.

2) *Virusbåret*. Mere effektivt end indsprøjtning. Et virus' normale arvemateriale bliver byttet ud med det kunstige arvemateriale. Ved en persons udsættelse for denne kunstige virus, vil virussen overføre det kunstige gen til kroppens celler.

3) *Indsættelse af genmodificerede celler*: hvor man tager nogle celler fra kroppen, tilføjer det kunstige gen og sætter cellerne tilbage i kroppen, fx satellitceller (fra muskler), der så vil kunne udvikles til muskelfibre, når de sættes tilbage.

Da det er kroppen selv, der står for produktionen, vil det producerede stof (eller evt. hæmning af stofproduktion – som fx inaktivering af myostatin, der kan føre til kraftigt forøget muskelmasse, jf. "Belgian Blue" kvæg med mutation i et gen, der normalt producerer myostatin, som hæmmer muskeltæksten) være så godt som umuligt at spore. Man kan imidlertid sætte øvre grænseværdier, som man har gjort i forbindelse med mistanke om brug af EPO. Hvis genterapien bliver en velkontrolleret behandlingsmetode, er der ikke specielle etiske aspekter forbundet med gendoping sammenlignet med andre dopingformer. Dog vil genmanipulation ofte være en ændring for resten af livet.

Et aktuelt eksempel ville være at få kroppen til selv at producere mere erythropoietin (EPO), hvilket kan føre til forbedringer inden for udholdenhedsidrætter som cykling, skisport og langdistanceløb. Forsøg har været i gang i en årrække med det formål at kunne hjælpe nyrepatienter, der producerer for lidt EPO og derfor har for få røde blodlegemer. Hos mus og aber er målt hæmatokritværdier på over 70% efter en enkelt injektion med et kunstigt erythropoietin gen. Også produktion af væksthormon er lykkedes på mus med dværgvækst, så de på en måned forøgede væksten med 100%.

Der laves også molekylærbiologisk og genetisk forskning i opfindelse af simple molekyler, der kan virke regulerende på gener – fx stimulering af insulin-recepto-

ren, hvilket vil betyde meget for behandling af sukkersyge, men som også kan bruges i dopingsammenhæng. Her vil man kunne nøjes med at tage tabletter, men så kan det også lettere spores.

Derudover er der to andre – og mere kontroversielle – former for genetisk viden, der kan være af betydning i søgningen efter forbedring af sportslige præstationer, nemlig at:

- 4) *ændre arvelige kropsceller meget tidligt i livet* m.h.p. at fremelske særlige evner, eller
- 5) *foretage genetisk præ-selektion*, enten i foster- eller barnestadiet m.h.p. bestemte egenskaber, passende for sportslige præstationer (positiv eugenik).

ER GENETISK MODIFIKATION AKTUELT FOR SPORTSFOLK?

I den lægevidenskabelige verden forventer man, at genterapi vil blive en normal behandlingsform, da der her ligger et betydeligt potentiale for sygdomsbehandling, fx til behandling af sukkersyge eller nyresygdomme. Allerede er der svært syge kræftpatienter, der har fået genterapi. Bivirkninger af genterapi er imidlertid ikke tilstrækkeligt kendte. Der er eksempler på udvikling af kræft, fx leukæmi hos børn, der er blevet behandlet med genterapi, hvor de kunstige gener har udløst en uheldig reaktion. Også immunforsvarets reaktion kan være problematisk og evt. føre til patientens død ved anvendelse af den virus, hvormed man transporterer generne.⁴⁾ Specifikt for genterapi, der kan bruges i dopingøjemed, er problemet lige nu for forskerne at styre de af kunstige gener igangsatte processer, fx at styre EPO-produktionen, idet man med et for højt hæmoglobinindhold i blodet kan dø af blodpropper. Så vil raske sportsfolk udsætte sig selv for den slags?

I 1989 blev EPO optaget på dopinglisten. I årene omkring dette tidspunkt blev der registreret en række uforklarlige dødsfald, som efterhånden er blevet forklaret med henvisning til mulig brug af EPO. 12 hollandske cykelryttere døde i perioden 1987-91, sandsynligvis af blodpropper, forårsaget af EPO-indtag (Houlihan 1999:42). I starten vidste man ikke, at kredsløbet enten skulle holdes i gang, også om natten, eller at man skulle tage blodfortyndende midler for at undgå at dø af for 'tykt' blod. Dette og andre eksempler⁵⁾ viser, at visse

topsportsfolk er rede til at eksperimentere med deres kroppe – også selvom de kan dø af det.

I det lys er det ikke utænkeligt, at der ved næste OL i Beijing i 2008 vil være gendopede atleter. Allerede anvendte former for doping er heller ikke bare indtagelse af medicin, som er beregnet til syge mennesker, men indbefatter indtagelse af medicin i op til 10-100 gange så store doser, som den lægelige anbefaling lyder. Endnu mere risikobetonet er det, at mange indtager en række forskellige midler uden at kende synergieffekten. Der er aldrig lavet kontrollerede forsøg med de cocktails, der blandes for at opnå en præstationsfremmende eller kropsformende effekt (for ikke at tale om 'sløringsstoffer' for at undgå at blive testet positiv).

Hvis man gerne vil opnå en muskuløs krop, men ikke gider at træne hyppigt og intensivt, så rækker anabole steroider ikke. Men forskeren Lee Sweeney fra University of Pennsylvania har udviklet en genterapi, der øger muskelvæksten uden træning. Behandlingen er tænkt rettet mod patienter med muskelsvind, men Sweeney har til *New Scientist* udtalt, at omkring halvdelen af de mails, han får, er fra sportsfolk.⁶⁾ Danske muskelfysiologer og molekylærbiologer vurderede allerede i 2000, at anvendelsen af genterapi som doping ville kunne ses inden for en ti års periode (Andersen et al. 2000). Men, som molekylærbiologen Peter Schjerling påpeger, kan sportsfolk i princippet godt forsøge sig allerede i dag, idet enhver molekylærbiolog med Sweeneys opskrift vil kunne lave genterapi, der muligvis virker på mennesker.⁷⁾ Således er det heller ikke urealistisk at forestille sig, at der allerede er eller meget snart vil være sportsfolk, der afprøver genterapeutiske metoder.

ER GENETISK MODIFIKATION DOPING?

Men tilbage til Miah, som problematiserer, at myndigheder og antidoping-instanser kategoriserer genetisk modifikation som "doping" – længe inden de samme instanser nøjere har diskuteret og teoretisk bestemt, hvad genteknologisk anvendelse vil sige. Han kritiserer antidoping-organi-

sationerne for at fokusere alt for meget på doping som en stofmisbrugsproblematik, hvorved man koncentrerer sig om farmakologiske midler/medicin og mindre om bioetiske implikationer af genteknologiens anvendelser, som ellers trænger sig på i en international sammenhæng, på tværs af kulturer og nationers specifikke politikker.

Miah forsøger at vise, at mange af de generelle bioetiske indvendinger, der kan være imod genteknologiske anvendelsesområder, ikke er relevante, når hensigten er at fremme sportspræstationer. Her er problemstillingen snarere en parallel til det, mange kalder for posthumane eller transhumane teknologier. Anvendelse af genterapi med henblik på at fremme sportspræstationer har i følge Miah særligt at gøre med de bioetiske områder, der vedrører anvendelse af krops- og selv-modificerende teknologier og bestræbelser på at fremme 'menneskeheden'.

Nyere kropssociologi ser da også den seneste medicinske og bioteknologiske udvikling som anledning til at redefinere – eller måske endda opløse kroppens 'naturlige' grænser. Kosmetiske modifikationer og virtuelle transformationer af kroppen skaber muligvis forandringer i kropsoptagelsen hos det enkelte menneske, men også i forskellige vidensinstitutioner. Og i hvert tilfælde kan mennesket i lyset af udviklingen inden for genetikken, ses – ligesom sociologerne Carlos Novas og Nikolas Rose gør det – som et menneske, der er i 'genetisk risiko'. Dette begrundes Novas og Rose ved følgende tre spor (2002: 99):

- 1) En voksende forestilling om, at mange uønskværdige tilstande har et genetisk fundament (fx sandsynligheden for at udvikle brystkræft).
- 2) Forskeres (hævdede) kapaciteter til at karakterisere de genetiske sekvenser eller markører, der er forbundet med forekomster af tilstande på det molekylære niveau (fx kan brugen af blodbanker ses i lyset heraf og integration af DNA-analyser med familiers sygdomshistorier og sygejournaler).
- 3) Anvendelse af diagnostiske tests med henblik på at identificere individer med genetiske anlæg for specifikke tilstande, evner, mangler etc.

Disse forhold aktualiserer en kropsoptatelse influeret af det såkaldte molekylære blik, hvor alle er potentielt syge, og hvor sygdom gennem forebyggelse helst aldrig skal komme til udfoldelse. Behandlinger skal såvidt muligt undgås. Og forbedringer kan måske oven i købet opnås.

Antidoping-politikken forekommer i det lys at være feudal, eller i hvert fald anarkistisk med sine normer om sportens 'renhed' og 'naturlighed', befriet fra kunstige medikamenter, for at det præsterende sportsmenneske kan vise, hvad der kan lade sig gøre udelukkende ved træning, kost og det, man er udrustet med fra naturens hånd. Ny genetik åbner for muligheder, som sportens organisationer alligevel ikke alene har indflydelse på. Miah opfordrer da også sportens organisatorer og organisationer om at revurdere deres tilgang til værdien af genetisk forbedring. Hans eksplicite argumenter går på:

- A. at det ikke nødvendigvis er sundhedsskadeligt at benytte sig af genmodifikation (til forskel fra en række 'drugs').
- B. pointering af individuelle rettigheder til at behandle sin krop, som man vil.
- C. at sportens organisationer i en sådan revurdering filosofisk må præcisere, hvorledes 'det menneskelige' forstås.

Hertil kan indvendes:

- ad A) Her forudsætter han fejlagtigt – og det gør han eksplicit – at dopingreglementet først og fremmest er baseret på sundhedsargumenter, hvor antidoping-reglementet i højere grad er baseret på spørgsmål om fairness og præstationsfremme.
- ad B) I pointeringen af de individuelle rettigheder anskuer han kroppen isoleret set, og overser væsentlige spørgsmål om, hvilke kroppe og rettigheder der gør – og bør gøre – sig gældende i forskellige samfundsinstitutioner.
- ad C) Miah forholder sig her kritisk til genetisk essentialisme og advarer imod, at man tillægger generne (og dermed gendoping) en alt for betydningsfuld og ligefrem determinerende rolle i skabelsen af menneskets præstationer og dermed også elitesport. Alligevel slutter han bogen af

med det retoriske spørgsmål:

"After all, it will be the genetically modified athletes who will be breaking human barriers and surpassing known, physical limitations – and isn't this what is exciting about sport?" (178)

Med denne afslutning tillægger han selv netop den genetiske modifikation en afgørende betydning, når sportslige og fysiske rekorder skal slås. Men ydermere ser han – ikke kun med dette citat, men hele bogen igennem – bort fra, hvad der kendetegner sportsinstitutionen: hvilke principper gør sig gældende for, at noget er sport – og ikke noget andet som fx kunst eller blot og bar underholdning. I sin slutbemærkning forholder han sig til sport som en æstetisk – og ikke en etisk funderet – performance. Dette bekræfter blot, at han ikke anskuer sporten i dens forskellighed fra andre fysiske performances.

Han starter ellers sin bog med at give belæg for bogens formål ved at mene:

"... that sport offers something particularly rich about understanding what is uniquely complex about genetic technology." (xv)

Selvom han aldrig udfolder, hvad sport særligt kan bidrage med, vil jeg give ham ret i, at sport kan være med til at vise, hvad der er komplekst ved genteknologien. Sport i det 20. århundrede, den olympiske sport i den moderne periode, har været en særegen samfundsinstitution ved at være i stand til at kombinere ligheds- og forskelsprincipper:

- Er vi ikke lige, kan vi ikke lege.
- Vil du ikke vinde, kan vi heller ikke lege.

Lighedsprincipper er forsøgt fastholdt ved ikke at tillade såkaldte kunstige hjælpemidler, der ligger ud over, hvad der kan tilvejebringes gennem ændringer i kost- og træningsplaner. Forskelsprincipper gør sig gældende i tilvejebringelsen af en dynamisk excellenceorden på baggrund af forskelle, der ikke umiddelbart kan forklares. Det gælder forskelle i grundlæggende psykiske og fysiske egenskaber forbundet med

styrke, udholdenhed, koordination, hurtighed og bevægelighed. Altså ved nøje, fastsatte begrænsninger i form af regler og grænser for hjælpemidler er princippet at lade lige dygtige sportsfolk møde hinanden og så alligevel nå frem til en forskel.

Selvom anvendelse af tilladte hjælpemidler i form af kost, træning og udstyr ikke er demokratiseret på globalt plan, vil tilladelse af genmodifikation i sport i endnu højere grad skævvride adgangen til hjælpemidler. Lighedsprincippet kan næppe efterstræbes med muligheden for genetiske modifikationer. I hvert tilfælde kræver genterapi adgang til en professionel viden, der ikke umiddelbart er udsigt til at blive verdensomspændende. Således synes der at være vægtige argumenter, som sportens organisationer kunne anvende til at legitimere genetisk forbedring som doping.

Og man kan ydermere stille spørgsmålstegn ved, om sporten vil bevare sin fascination, hvis forskellen i præstationer (af genetiske essentialister) henvises til genmodifikation som det afgørende? Er det ikke netop det uforklarlige i præstationsforskelle, der skaber fascinationen? Eller er det sporten udelukkende numerisk betragtet (som af Miah – og Jacobsen) som en overdrivelseskunst, der vil fascinere? Om det nødvendigvis er publikums smag og fascination, der skal afgøre, hvad sport skal være, er også en diskussion værd. Det var de moderne Olympiske Leges grundlægger, Pierre de Coubertin, i hvert tilfælde dyb modstander af.

SPORTEN SOM EN SÆREGEN INSTITUTION

Trænere og læger har igennem mange år engageret sig i at bidrage til at optimere anvendelsen af præstationsfremmende metoder og stoffer – også illegale (dette forhold er sågar anført i sportsmedicinske lærebøger og ikke kun noget, undergrundshåndbøger, websites og aviser skriver om). Men med anvendelse af genterapi vil lægens rolle blive endnu mere udtalt, da det vil kræve specialviden at opnå den optimale effekt.

Spørgsmålet er, om sportens særegenhed kan fastholdes, ovenikøbet i en tidsalder med mulighed for genterapi? Sport i

den moderne periode har haft tradition for og er konstrueret til at være forskellig fra et spil, der handler om, hvad totalmodificerede kroppe kan udrette. Reglerne i moderne sport er eksempelvis konstrueret således, at udøverne ikke bør dø under konkurrencen. Det kunne de derimod sagtens risikere i det gamle Grækenlands Pancration (brydekamp) eller i middelalderens fodboldlignende tumult.

Med en ophævelse af dopingforbud i det hele taget kan sporten i højere grad – og på legal vis – udvikle en *mimetisk rivalitet* med individuel handlefrihed.⁸⁾ Men dette afviger fra en sport, der bygger på den moderne olympiske idé, hvor det netop ikke skulle være op til udøverne selv at styre og kontrollere på alle forhold – på godt og ondt (således var kvinderne tidligere på mere systematisk vis forment adgang til sportens arenaer). Sportens idé hvilede ikke kun på friheden 'fra' ydre begrænsninger, men også på friheden 'til' selvbeherskelse og –kontrol. Sport kan således karakteriseres ved en række regler og *begrænsninger* for en overdrivelses kunst. Samtidig kan begrænsningerne anskues som mulighedsbetingelser for et dobbelt frihedsbegreb⁹⁾:

- En frihed 'fra' ydre trusler om mimetisk rivalitet, som den fx ses i 'rene' markedsmekanismer og magt- og kønskampe, hvor intet (turnerings-) system sikrer, at lige parter konkurrerer, og hvor der ikke er fastsatte midler til brug i forsøg på at overgå hinanden.
- En frihed 'til' selvbeherskelse og selvkontrol ved inden for klare regler for excellenceordenen at perfektionere de fysiske præstationer.

Sporten har naturligvis ændret sig op igennem det 20. århundrede, men trods kommercialisering, professionalisering og mediebevågenhed er sportens idé, som den her er skitseret, stadig mulig at udskille i det 21. århundredes konkurrencesport. Og måske netop i kraft af det dopingforbud, der først blev indført af den Internationale Olympiske Komité i 1967. Med de syntetiske hormoners fremvækst fra koldkrigstiden, mest synliggjort i sovjetisk, østtysk

og amerikansk sport, opstod et behov for og en opbakning bag en ekstra regulering af sportens regler.

I dette lys bør doping ikke anskues som noget, der angår den enkelte som en privatsag, men som et fænomen, der er med til at skabe et ganske andet spil end sport. Hvis sport skal være en institution, der skal demonstrere, hvad totalt modificerede kroppe kan udrette, så er der absolut intet galt med doping. Tværtimod. Så skal også gendoping tillades. Hvis sporten derimod skal fastholdes i den olympiske idé, Pierre de Coubertin og hans fæller udtænkte for mere end 100 år siden, hvor feudale træk blev kombineret med moderne til at blive den sindrige form for olympisk sport, der er slået igennem i det 20. århundrede, så er der mere galt med doping end forhold, der vedrører paternalisme eller spørgsmål om sundhed eller rollemodeller. Så er der nemlig det galt, at doping sandsynligvis vil fremme en mimetisk rivalitet, som kendetegner så mange andre institutioner, og som vil føre til en anden form for sport end den ovenfor skitserede. Lige så retorisk som Miah kunne man derfor omvendt spørge:

Kunne det ikke være tilfældet, at det fascinerende ved sport er, når præstationerne bryder hidtidige forestillinger om menneskelige barrierer og overskrider fysiske grænser – inden for nøje fastsatte regler og restriktioner, og sporten dermed adskiller sig fra alle andre former for underholdning og markedsøkonomisk styrede samfundsinstitutioner?

Problematikken, som står centralt i Miah's sætten spørgsmålstejn ved forbuddet mod gendoping, er det i liberale argumenter ofte fremhævede paternalisme-problem, forstået som unødigt formynderi (skønt paternalisme har mange former). Men overordnet betragtet kan man stille spørgsmålstejn ved at lægge paternalisme i generel forstand til grund for ophævelse af forbuddet. I Dworkin's udlægning af paternalisme (1974) er et dopingforbud ikke nødvendigvis paternalistisk, hvis sportsudøvere har en fælles interesse i at sikre sig imod risici, som er forbundet med doping. I øvrigt bør paternalisme-problematikken ikke stå alene i dopingspørgsmålet. *Konsensus og demokrati* i spørgsmålet om, hvilke institutioner vi agerer i – og helst vil agere i – eller byde vores nærmeste, er væsentlige aspekter i regulering af ny medicinsk teknologi.¹⁰⁾ Og i øvrigt kender man ikke i tilstrækkelig grad til de sundhedsmæssige konsekvenser af gendoping – ikke bare individuelle konsekvenser, men også konsekvenser for kommende generationer.

Det er væsentligt at tilgodese individets rettigheder og få informationer om, hvad gendoping er, men sam-

tidig er det naivt at overse de magtforhold, der omgiver den praktiske sikring af individuelle rettigheder. Det kan udmærket være tilfældet, at det er godt for den enkelte udøvers økonomiske eller eksistentielle livsgrundlag og for visse publikummer, at (gen)doping tillades. Men hvilken sport, vil vi gerne have? Det enkelte individ er som sportsudøver forpligtet på minimum én institution, nemlig sportens, og ikke kun på sig selv. Samtidig kommer det i Miah's – og Jacobsen's – argumentation ikke frem, hvad der i dopingspørgsmålet bekymrer de fleste udøvere og deres nærmeste og befolkningerne generelt. Ikke kun blandt danske moralske vogtere, men også andre steder i Europa, er flertallet uenige i at legalisere doping. Nok så væsentligt synes udøverne ikke selv at være interesserede i at ophæve et dopingforbud.

*Inge Kryger Pedersen, lektor, ph.d.,
Sociologisk Institut, Københavns
Universitet*

LITTERATUR:

- Andersen, Jesper L., Schjerling, Peter & Saltin, Bengt 2000: Muscle, Genes and Athletic Performance. *Scientific American*, Sept., 30-7.
- Asplund, Johan 1989: *Rivaler och syndabockar*. Göteborg: Bokförlaget Korpen.
- Benjaminsen & Pedersen 2002: *Doping og brug af andre præstationsfremmende midler blandt eliteidrætsudøvere under Danmarks Idræts-Forbund – en statistisk analyse*. Sociologisk Rapportserie nr. 8, Sociologisk Institut, Københavns Universitet
- Berlin, Isaiah 1966[1958]: *Two Concepts of Liberty*. Oxford: The Clarendon Press.
- Dworkin, G. 1972: Paternalism. *The Monist*, 56, 64-84.
- Houlihan, Barrie 1999: *Dying to Win. Doping in Sport and the Development of Anti-Doping Policy*. Strasbourg: Council of Europe Publishing.
- Idrætssliv*, Danmarks Idræts-Forbund, 19/1998.
- Lavin, Michael 1987: Sports and Drugs: Are the Current Bans Justified? *Journal of the Philosophy of Sport*, 14, 34-43.
- Miah, Andy 2004: *Genetically Modified Athletes. Biomedical Ethics, Gene Doping and Sport*. London: Routledge.
- Novas, Carlos & Rose, Nikolas. (2002): Genetisk risiko og fødslen af det somatiske individ. I: *Slagmark – Tidsskrift for Idéhistorie*, nr. 35, 99-130.
- Pedersen, Inge Kryger 2004a: Kropslige perfektioneringsekspertes. Om doping og brug af andre præstationsfremmende midler i motions- og fitnessmiljøer. *Kvinder, Køn & Forskning* 13(2-3), 2004, 63-80.
- Pedersen, Inge Kryger 2004b: Doping fremmer et andet spil end sport. <http://www.idrottsforum.org/articles/pedersen/pedersen.html>
- Pedersen, Inge Kryger 2004c: Voksende adgang til dopingmidler i befolkningen. I: *Doping. Forfølgelse eller præstationstrang – en debatbog om doping og livsstil*. Viborg: Anti Doping Danmark, s. 62-63.
- Tamburrini, Claudio M. 2000: What's Wrong with Doping?" I: Tännsjö, T. & Tamburrini, C.M. (Eds.): *Values in Sport: Elitism, Nationalism, Gender Equality, and the Scientific Manufacture of Winners*. London: E & FN Spon, pp. 200-216.

NOTER:

1. Pedersen 2004c. Der synes at være en tendens til, at jo længere sydpå i Europa, man spørger, des færre er uenige i, at doping bør tillades – men alligevel er der tale om et flertal, fx omkr. 57% i Spanien, men 80% i Italien (*Idrætssliv* 1998). Se også Benjaminsen & Pedersen (2002:96f), hvor kun 3% af 995 danske eliteidrætsudøvere svarer "enig" til, at brug af dopingmidler bør gøres tilladt.
2. For lignende argumenter omkring dopingproblematikken, se fx også den svenske filosof Tamburrini 2000.
3. <http://doping.dk/visArtikel.asp?artikelID=2806>
4. Jf. *Biotik*, Forbrugerstyrelsen: http://www.biotik.dk/nyheder/alle/Uge_9_2004_/26241/.
5. Se evt. også Pedersen 2004a.
6. Jf. *Biotik*, Forbrugerstyrelsen: http://www.biotik.dk/nyheder/alle/Uge_9_2004_/26241/.
7. bid.
8. For en præsentation af 'mimetisk rivalitet', se Asplund 1989, hvori han fremstiller sport i moderne tid som en antitese til den franske kulturteoretiker René Girards begreb om "mimetisk rivalitet". Den bogstavelige betydning af mimetisk rivalitet: 'efterligne og søge at overgå' – kan kun til en vis grad betegne sport, da der i sport er nøje fastlagte regler for, hvorledes efterligningen kan finde sted. Ikke alle midler er i princippet tilladt, og der er altid en veldefineret slutning – til forskel fra den mimetiske rivalitet – hvor der kåres en sejrende, der har *ret* til sin sejr.
9. Det dobbelte frihedsbegreb er nærmere udfoldet af den lettisk-engelske filosof Isaiah Berlin i essayet: "Two Concepts of Liberty" (Berlin 1966[1958]).
10. Den amerikanske filosof Michael Lavin har foreslået konkrete kriterier for, hvornår en konsensus vedrørende doping kan siges at være etableret. Se Lavin 1987:41 eller Pedersen 2004b.